

ДЖАУБАЛАНЫ ХУСЕЙ

с. (кар)

Д 40

№ 29749

НЮЗЮРЮМ

НЮЗЮРЮМ

НАЗМУЛА

СТАВРОПОЛЬ КИТАБ
ИЗДАТЕЛЬСТВО
ЧЕРКЕССК, 1966

ДЖАУБАМАНЫ ХУСЕЙ

НЮЮРЮМ

Къуш сюеди тау башындан
Къараргъа джерге,
Термиледи ол чыгъаргъа
Ёргеден ёрге.
Къобанла уа сюедиле
Барыргъа джырлай,
Тёгерекде кёрюннгенни
Бек чомарт сыйлай.
Гожка хансла ёседиле,
Ышара кюннге,
Къууанч сезим бередиле
Сениге эм меннге...
Мен да, тенгим, муратлыма
Джашаргъа алай:
Талпырыкъъма джетишимге
Ёрлерге къушлай;
Къобан сууча, таза, чомарт
Болургъа элге;
Джылыуум эм сёзюм бла
Ушаргъа гюлге.

ДЖАШАУ

Джашау! Мен сени кьанат тьобюнгде,
Ёсюм бериучю насыб кюнюнгде,
Ана кьоюнча, джылы кьойнунгда,
Ата боюнча, кьючлю бойнунгда
Асыры эрке болуб ёсгенме.
Ол терслигими кесим билеме.

Устазлыкь этиб чемер кьолларынг,
Бир-бирде мени сыйдам джолларынг
Алгъа элтселе, санны талдырмай,
Башха адамдан артха кьалдырмай:
«Эй, бар кёреме менде ётгюрлюк!» —
Деб этиученем уллу кёллюлюк.

Алай этгенлей, толкьунунг уруб:
«Озмачы, джаш!» — деб, ызыма буруб,
Артдан чабдырыб тургъанса мени:
Суймей кёреем сен дюргенлени!
Озуб кетсе уа заман бошуна,
Джетгенди хатам кеси башыма.

Къыйы джолунга тюшюб арысам,
Ол тауусулмай алгъа къарасам,
Барма! тохтасанг иги болур деб,
Санынг-башынг да бираз солур деб,
Хомухлукъ манга кишен салгъанды,
Кёб кере джарты джолда къойгъанды.

Ол заманда да сен, мени атмай,
Джаш джюрегимде отну джукълатмай:
«Тохтама, атла!» — деб юретгенсе,
Бек айыб этиб, алгъа тюртгенсе.
Тюз сокъмагъымдан бурулсам солгъа,
Салыб тургъанса дагъыда джолгъа.

Чархым бурулгъан ашхы заманда,
Кесим биреуден онглу болгъанда,
Анга болушлукъ бермей кетсем а,
Аллай айыблы затны этсем а,
Хыртха ура да, сала къашыма,
Ата болгъанса чёрчек джашынга.

Джарсыулу кюнде кесек джунчусам,
Тентекли болуб, джюрек ачыса,
Хаман кёл этиб, бушууну чача,
Тюзлюк ишлеге кёзюмю ача,
Кёргюздюнг манга керти аналыкъ,
Тюз атлаумда этиб дагъанлыкъ...

Хар бир инсанига сени джоругъунг,
Уллу хурметинг, огъурлулугъунг
Бирча излейле хар игиликни,
Бирча теджейле юлгюлюлюкню.
Терслик мендеди, джангылгъан эсем,
Сен теджегенни алмагъан эсем.

Хорламлы болуб баргъан сагъатда,
Неда, терсейиб, сюркелсем артда,
Джашауум! сени унутуб къююб,
Къууанчдан неда бушуудан тоюб,
Къуру кесиме бѣлюб эсими,
Бек суйюученем сенден кесими.

Олду аллында мен этген терслик,
Аны ючюн берме манга кечмеклик!
Терслигим турсун хаман уялтыб,
Хар бир ишимде тюртюб, сагъайтыб.
Ол этсин мени тюр-тюз джюрюрча,
Санга багъаны бере билирча!

Сенде кѣреме халкъымы бетин,
Сыйын, къарыуун, таза иннетин!
Сени суймесем, аны да суймем,
Емюрюм джашаб, игилик кѣрмем,
Ма ол себебден хар неден да бек
Сюеди сени тынчлыкъсыз джюрек!

ФАХМУ

Керти фахму, алма кибик,
Дженгил бишиб,
Чириб къалмаз, терегинден
Джерге тюшюб.

Ол бугъунмаз, келекгеча,
Тешиклеге,
Юйлю кибик, кириб барыр
Джюреклеге.

Суу кёмюкча, тауусулмаз,
Неда сёнгмез,
Бир къайнаса, къайнагъанын
Чырта бёлмез.

Не джашнамаз, омакъ болмаз
Субайлыкъгъа,
Джангыз кере тамыб къалмаз
Халкъ байлыкъгъа:

Ол тенгизди — тамчыланы
Анасыды,
Адамлыкъны адамлагъа
Хазнасыды.

Тамыр кибик, джетеклерин
Кенгнге кериб,
Ёмюрлюкге джашарыкъды,
Кёгет бериб.

УНУТМА

Мийик тауну тюз тюбюнден къарасанг,
Аны башы алай джууукъ кёрюнюр —
Манга не истем ары чыгъыб къайтыу деб,
Талпыуунгу къанатлары керилир.

Керти чыгъыб тебресенг а, джолунгда,
Тыйгъыч болуб, санга кёб зат тюбейди:
Таугъа чыгъыу тер тёгююню, эсебни,
Къаджыкъмайын бармакълыкъны излейди.

Ма аллайын, сагъыш этген сагъатда,
Насыбны да джууукъдача кёресе.
Хазнамыды манга ары джетмеклик
Деб, ашыгъыб, кызыу джортуб тебрейсе.

Ол заманда, тенгим, чыртда унутма:
Джолну тынчы, кыйыны да боллукъду,
Джашауунгда этген ашхы муратынг
Хар атламы эсеблеу бла толлукъду.

ШОРКЪА СУУЧУКЪ

— Шоркъа суучукъ, чаба, чынгай,
Тенгиз таба тутуб джол,
Къарт болгъанса джырлай-джырлай,
Бир кесекге сабыр бол!

— Тюз айтаса, мен аллайма,
Тохтамаздан джырлайма,
Арымайма не талмайма,
Къыйын джолну хорлайма.

Къарт а тюлме, барды кючюм:
Джазгъы нюрден болуб токъ,
Мен джашайма джырлар ючюн,
Джырчыгъа уа — къартлыкъ джюкъ!

АНАГЪА

Алгыш эте, сабий табхан анагъа
Чууакъ кѣкню берлик эдим саугъагъа,
Бѣленигин деб алай таза джашаугъа!

Сабийин да эрке алыб кѣйнума,
Кюн таякъла берлик эдим къолуна,
Джарыкъ тийиб турсунла деб джолунга!

ЭСИБИЗГЕ САЛАДЫЛА

Д жер-ананы джайгъы кюнле джылытханча,
Аны джазны айбатлыгъы джарытханча,
Сабийинг да, джылыу бериб юйюрюнге,
Насыб бла кириученди ёмюрюнге.

Сабийинги ышаргъаны, кюлгени да,
Эм биринчи «анам», «атам» дегени да,
Джюрегинге кетмез къууанч салыучанды,
Джашауунгда керти джубанч болуучанды.

Аллай къууанч ма менде да болгъан эди,
Юйюм аны хурметинден толгъан эди.
Айхай, джазыу терк сыйырды аны менден,
Терк айырды къууанчымы джюрегимден...

Бир-бирледе, ёлюм, къалай кечимсизсе,
Уллу-гитче айырмагъан ёлчесизсе:
Нек сарнатдынг, баш урдуруб къабыргъагъа,
Нек джюрютдюнг мени сууукъ къабырлагъа?

Тынч джашауда артыкълыкъсыз келген ёлюм,
Сенден такъыр болду эсе мени кёлюм,
Сора халкъгъа къазауатла салгъан бушуу
Джюрекледен къалай болуб къалсын къуу-шуу?

Табигъатны джоругъу бла келген затда,
Кечер кибик, бир джугъу да болур артда, —
Урушну уа унутмазма ёмюрюмде,
Анга дертим боркъулдайды джюрегимде!

Ким унутур терслик бла ёлгенлени,
Тюзлюк ючюн джашауларын бергенлени!
Ала бары джашайдыла биргебизге:
«Унутмагъыз!» — деб салалла эсибизге.

Уруш оту эрсиз къойгъан аналаны,
Сакъатланы, ёксюз къалгъан балаланы
Кёзлеринде джыламукъну ким къурутур,
Ала чекген азабны уа ким унутур!

Ох, къалай бек сюе эдим, ол бушуула,
Халкъла кёрген къыйынлыкъла, джарсыула,
Тенгиз болуб, уруш отну къармасала,
«Джер джюзюнде тынчлыкъ джашау орнатсала.

КЪАРТ БЛА ДЖЫР

Къуш джастыкъгъа таяннганды бизни акка.
Адетича, баш тюклерин бояб акъгъа,
Заман аны, къартлыкъ бериб, тёрт бюкгенди —
Аркъасына сау ёмюрню джюклегенди.

Ол серликден сёлеширге эринеди,
Ышаргъанын унутханча кёрюнеди.
Эки кёзюн бир джанына чыракъ ийиб,
Къымсыз болуб туруучанды, кёз-къаш тюйюб.

Тюнене уа мен акканы тиллендирдим,
Бир джыр айтыб, джарыкъ этдим, тюрлендирдим.
«Мен бу джырны джырлаучанем сабийликде», —
Деди, кюлюб, къууанч тебиб къарт джюрекде.

Джырладым да, орундукъгъа джууукъ барыб,
Акка манга тынгылады, тамам джарыб.
Ол кёрюндю, джашлыкъ къайтыб, джашпагъанча,
Мен а болдум сау ёмюрню джашагъанча.

ПОЭТ ЁЛСЕ...

Джырсыз чырта туралмаучу булбулчукъ,
Бюгюн мыдах нек болгъанса, бир айтчы?
Зангырдауукъ, шоркъулдауукъ тау суучукъ,
Сабыр болуб нек къалгъанса, бир айтчы?

Кёкге суююм, келбет салгъан булутчукъ,
Къара тюрсюн нек алгъанса, бир айтчы?
Учалмайын чыдамаучу тау къушчукъ,
Бюгюн къанат нек джыйгъанса, бир айтчы?

Сизге былай сора тургъан заманда
Мен кесим а нек сарнайма, сарнайма?..
Мени аллымда... ма бу джангы къабырда
Поэт джатад... аны ючюн джылайма...

Джашау алайд, джылайдыла адамла
Къыйналгъандан джууугъуна, тенгине, —
Поэтге уа бирчадыла инсанла,
Ол джууукъду аланы хар бирине,

Поэт ёлген кёзюочюкде табигъат
Бютеулей да ахсыныргъа керекди:
Поэтдеги джаниган джюрек, джамагъат,
Туудукълагъа кёчюб къалгъан джюрекди...

Ма топракъ къуюлады къабыргъа,
Къуюлады, халкъ къолунда джылыныб.
Бир джашчыкъ а, бошамайын джыларгъа,
Назму этиб башлагъанды, тыгъылыб.

Аны сёзю бошалмагъан джырланы
Аягъыды! Ант этиудю! Тилекди!
Къозгъагъан а терен, фахму къылланы
Поэт берген, джана тургъан джюрекди.

Ол тебсе уа, — джыр тохтамаз, джукъланмаз:
Эштдир, булбул, эштдир джарыкъ тауушну!
Шоркъагъа дө тынчайыргъа джарамаз,
Зангырдатсын ёзенлени, ауушну!

Къуш да учсун, чууакъ кёкде керилсин,
Булутха да джарыкъ тюрсюн керекди!...
Джырла, туудукъ! Джангы джырынг эштилсин —
Поэт ёлсе, поэт туугъан адетди.

САГЪЫШЫМ

„Отча, джылы тылпыулу
Болсала да сёзлеринг,
Сагъышынг а бек уллуд:
Мыдахдыла кёзлеринг», —
Дединг манга кёб кере,
Болумуму эскердинг.
«Бушууну уа ат кери», —
Деб дагъыда дерс бердинг.
Сау бол, джаным, бек сау бол:
Сен къайгъырдынг, эс бёлдюнг,
Къыйынлыкъда манга къол
Узатханча кёрюндюнг.
Ашхы, джаным, бек ашхы,
Сен айтханча болайым,
Ёнге татлы сагъышны
Къалай атыб къояйым!
Олду мени къанатым,
Кенг къулачлы нюэюрюм,

Джашаялмам мен андан
Кери болуб, юзюлюб.
Менде сагыш кыйнайды,
Кыйнарыкыды хар кыру,
Марда табмай, кыйнайды,
Толкунланыб, кытуруб.
Ол чексизди, тубсюздю —
Анга не да сыйыныр,
Булбул джыр да, бушуу да
Ары бирча кыюлур.
Сора, бушуу кыалыр да,
Кыуанч бёркер тышына:
Бушуу ташча ауурду,
Ол кыалкымайды башына..
Аны ючюн болурла,
Отча, джылы сёзлерим,
Бушуугыа уа кызгюлюк
Этедиле кёзлерим.
Эй, эй... сагыш кючлюдю,
Кыатылады неге да,
Анда кёбдю суймеклик
Джуртха, ташха, сеннге да.
Аны ючюн болурла,
Отча, джылы сёзлерим,
Кёзлерим а ... кыйгырмаз..
Алайдыла кёзлерим.

КЪЫЛ КЪОБУЗ

Чал ургъанды замансызлай
Хончасына уланны,
Ол сюеди джаб-джангызлай
Ашырыргъа заманны.

Не къайгъысын, не бушууун
Сездирмейди бир джаннга,
Джашырады ол джазыуун,
Джууаб бермей соргъаннга.

Къалгъанлай а джангыз кеси —
Къыл къобузду нѳгери:
Анга кетиб саулай эси,
Джаш айтады сѳзлерин:

«Къыл къобузум, сен созмачы
Мыдах этген джырланы,
Джюрегимде къозгъамачы
Къымсыз тургъан къылланы.

Джаралыны джарасындан
Басыб турма, кьобузум:
Башха адамны туурасындан
Джылтырайды джулдузум.

Сюе билмей сюерими,
Кетген эдим терсине...
Озуб кетген кюнлерими
Салма, кьобуз, эсима.

Сокъчу джарыкъ тартыуланы —
Олду мени тилегим:
Эсге тюшген кьайгыланы
Бир унутсун джюрегим».

Бармакълары терк ойнайла,
Бек кьутуртуб кьылланы,
Ала джарыкъ чыгъаралла
Тартыуланы, джырланы.

Бармакълары терк ойнайла...
Джарыйдыла кёзлери,
Аны ючюн а сау болмайла
Джашны джюрек безлери.

ЭШТЕМИСЕ ДЖЫРЫМЫ

Ашхам болуб, кёкден жарыкъ джулдузла
Тёгерекге нюр тёкселе, кёз алдай,
Мени ючюн санга этген джырларын
Табигъат да башлаучанды шыбырдай.

Кёремисе, жангы чыгыб толгъан ай,
Биягъынлай терезенгден къарайды,
Мени ючюн ол, акъырын узалыб,
Эркелетиб, чашчыгъынгы тарайды.

Эштемисе, чегет башы бурмала
Шууулдайла, аязчыкъда лююулдей,
Мени ючюн санга энтда бир булбул
Биягъынлай джыр айтады, джююулдей.

Тынгыласанг табигъатны джырына,
Ангыларса, «сюеди» деб, айтыуун,
Эштемисе, Къобан суу да, шоркъулдаб.
Согъад санга мени ючюн тартыуун.

САКЪЛА

(Джыр)

Каштан терекни салкъын тюбюнде
Тюбешиб къалыб орамда,
Келбетли джайны байрам кюнюнде
Этгенем санга накъырда.

Андан сора уа энчи сѣзюм да
Айтылыб сениге алайда,
Накъырда сѣзден улуу сезим да
Туугъанед бизге арада.

Энди уа джазыу эки сѣйгенни
Айырды талай заманнга...
Джюрегим, талпыб, билдир дегенни
Айтама джырда мен санга:

Къыйналмай сакъла: каштан терекле
Джазгъыда энтда чагъарла,
Сѣймеклик джолда таза джюрекле
Бир-бирин энтда табарла.

ЁЛЮМСЮЗ

(Баллада)

*Къарачайны махтаулу поэтине, Ата
джурту ючюн джанын берген аскер-
чиге—Орусланы Махаметге—атайма.*

Д жазыучуну джашауундан джазаргъа,
Мен, къолума къалам алыб, талпына,
Кёб къыйналдым, билмей къалай башларгъа,
Кючюм джетмей къалырма деб, тартына.

Халкъым суйген, сёз иеси поэтге
Къаллай сёзле болурла деб тыйыншлы,
Тынчлыкъ бермей къызыб тургъан джюрекге,
Кечелени кёб ашырдым сагъышлы.

Армау болуб, эсим кетиб кёб затха,
Бир кюн алай табджаныма олтурдум,
Сора, къараб кеси джазгъан китабха,
Учундургъан тизгинлерин окъудум.

Ол тизгинле, адам кибик сёлешиб:
«Бизден башла, бизден башла!» — дедиле,
Кюч табдырыб, бир тенгимча кенгешиб,
Базынмакълыкъ эм таукеллик бердиле.

Олсагъатдан ала этген буйрукъ бла
Къаламымы кеси аллына бошладым, —
Кеси суйген эски назму джорукъ бла
Аны юсюнден балладамы башладым.

I

Къарачайда бир таулуну юйюнде
Бир огъурлу, асыл улан ёсгенди,
Ол, баджарыб сыйлы ишни элинде,
Сёз хазнадан сейир къала этгенди.

Илешдириб къарамы эм сюеги,
Кенг фахмусу танылгъанды халында,
Туугъан халкъын чексиз суйген джюреги
Джыр сокъгъанды хур тауушлу къылында.

Ол, ангылаб булбулланы тиллерин,
Джыры бла къошулгъанды алагъа,
Джан кийирген, джылтыратхан сёзлерин
Саугъа этиб, узатханды таулугъа.

Кёкде баргъан къанатлыны кёргенлей,
Сагъышында аны кибики учханды,
Къанат битиб, болуб анга нёгерлей,
Башыбыздан джерге кёзюн ачханды.

Ол назмусун мамырлыкъгъа атаса —
Тизгинлери болгъандыла кѣгюрчюн,
Артыкълыкъгъа налат бериб башласа —
Хар бир сѣю кѣргюзгенди кърч кючюн.

Джангыз бир зат кыйнагъанды поэтни,
Аны ючюн этиб хаман гурушха,
«Нек туумадым, — деб тургъанды, — мен эртде,
Кирир кибик тюзлюк ючюн согъушха!»

Ол себебден эси кетиб бурунга —
Патчах бла халкъы этген урушха —
Умар къатыш къошулгъанча ол анга,
Къылыкъларын ушатханды тау къушха.

Джарыкъ кюнню тийдирирге джуртуна,
Сагъышында къолгъа сауут алгъанды,
Кирген кибик Октябрны отуна,
Кюрешиуде ал сафлада болгъанды.

«Керек кюнде, тору атыма миниб, мен
Къолума да кърч къылычны алырма,
Айырылыб тау тюбюнде элимден,
Джуртум ючюн къазауатха барырма.

Ойнатырма къылкъыярны къолумда,
Душманланы джашауларын юзерме,
Атласам да къазауатны джолунда,
Рахатлыкъгъа джангы джырла тизерме.

Халкъ кѣрюрча ѣтгюрлюкню джашында,
Сермешиуде джигит кибиѣ ёлюрме,
Мен, джан бере, бир дуппурну башында
Тору атымы кишнегенин кѣрюрме.

Ёле туруб, мен дагъыда кѣрюрме
Чууакъ кѣкде джарыкъ кюнню джашнауун,
Ол заманда ёлгеними билirme
Сакълар ючюн халкъны насыб джашауун!» —

Деб ѣтгенди джюрек бла кесамат,
Тюзлюк болуб эм биринчи мураты,
Сора, артда, башланганлай къазауат,
Айтханыча, джерлегенди ол атын.

II

Айырылыб юйюрюнден, тауладан,
Узакъ джолгъа тебрегенлей къуралыб,
Ёслегенди кюн батыучу джанындан
Булугланы келгенлерин къаралыб.

Ол кѣзюуде, хахай этиб, кычырыб,
Бир къуш кѣкге садакъ кибиѣ чыкъгъанды,
Тау хауачы толкъунларын терк джырыб,
Къанатларын ёхтем-ёхтем къакъгъанды.

Табиғатда джашагъанны барына,
Къобугъуз деб, ачы къуугъун бергенча,
Келе тургъан къыйынлыкъны аллына
Буруу болуб сюелигиз дегенча,

Тансыкъларгъа кюсегенча тау джуртну,
Кёкню сызыб, ары-бери ётгенди,
Эм артында къоркъуу салгъан булутну
Къалынына къызыу кириб кетгенди...

Къуш булутха ташайгъанча, ол таулу
Къазауатны ёртенине киргенди,
Джан аямай, сермешгенди махтаулу,
Кёб душманны джашауларын юзгенди...

Эх, къургъакъ сёз керек тюлдю махтаугъа:
Поэг деген — тюзлюкчюдю, солдатды,
Кюреширге деб туугъанды джашаугъа,
Ол излеген — джангылыкъды, азатды.

...Джазыууна тюбетгенди джигитни
Джорукъ болгъан, оюм берген тюз иннет:
Умар кибик бардыргъанды кюрешни,
Кеси айтханча ёле билиб джаш поэт.

Елдю дейме... Огъай, огъай, джангылдым,
Елмегенди, солуюм деб джатханды!
Къолу бла къаты къысыб джарасын,
Ол атына бу сёзлени айтханды:

«Былайчыкъда бир кесекни отла сен,
Мен да, къалкъыб, бираз къарыу джыяйым,
Къаным саулай тѣгюлмесин джюрекден,
Артдама да бир кесегин тыяйым...

Торучугъум, ийнан мени сѣзюме,
Къаллыкъ тюлме ѳмюрлюкге мен джужълаб..
Кирпик къысыб, тау джуртланы кѣзюме
Бир кесекге кѳргюзейим, тансыкълаб:

Ма, Къобан суу, шоркъаларын джырлатыб,
Сейир макъам эштдиреди узакъдан,
Къарт анамы тылпыууча джылытыб,
Салкъын аяз шош къагъады къулакъдан..

Ма, шууулдаб, бурма башлы чегетле,
Эжиу эте турадыла Къобаннга,
Минги-Тау да бѣленибди келбетге,
Атам кибик ышарады ол манга...

Эх, сейирди Къобан сууну бойнунда
Былай джатхан, — деб къашларын кергенди,
Сора, къараб, чууакъ кѳкню къойнунда
Учуб келген бир тау къушну кѳргенди. —

Джол нѳгерим, тюшчю бери сен кѳкден,
Къанатланы манга берчи саугъагъа,
Ерге чыгъыб, бир къарайым мийикдеп
Кюн тюбюнде джылтырагъан таулагъа!»

Былай айтыб кълкзыгъанлай, кесекден
Бир сейир тюш кърюннгенди джигитге: —
Тюз къатына кърюнганды да къуш кекден,
Къанатларын узатханды поэтге!

*

*

Андан бери ол учады тохтамай,
Джол салады мийикликге, хорламгъа,
Къанатларын юлюш этиб береди
Тюзлюк ючюн кюрешуучю адамгъа.

Андан бери, арый, тала билмейин,
Зауукъ эте, ойнагъанча къуш кекде,
Поэт джазгъан сейир сёзле ёлмейин,
Джылыу бериб, джашайдыла джюрекде!

Ала энтда кърыймайдыла кюрешни,
Къуллукъ эте джангы джашау джоллада,
Биргебизге башлайдыла хар ишни,
Саут-саба боладыла къроллада.

ИЗЛЕМЕЗСЕ СЕН ТЫЛМАЧ

Тѣз, тѣз, кызычыкъ, тѣз:
Хаман сени туурангдан
Къарайдыла эки кѣз.
Сюйсенг джарат, сюйсенг къоркъ:
Ала кѣрюб турмагъан
Бир агламынг, ишинг джокъ.
Ол эки сѣз келечи
Болгъандыла джюрекден,
Аладыла тилекчи:
Къачхы кюнча болма, бол:
Сууукълукъну, джылыуну
Бирисине сайла джол.
Не юшют да, бузлат сан,
Неда, болуб нюрлю джай,
Джаш джюрекде ойнат къан.
Кѣзлеринги кѣзге ач,
Сора, кызычыкъ, кѣзлеге
Излемезсе сен тылмач.

ДЖАШЫНГ ДА АЛАЙДЫ...

К ызгъандан кызыб барыргъа,
Тарда, тюзде джол джырыргъа
Ашыгъады Къобан — шоркъалы суу.
Талпыулу, ёхтем джюрюше,
Муратха джетер кюрешде
Ол табады джанына асыу.
Къобууду суйген адети,
Ол себеден аны бети
Бир-бирледе кир да болуучанды,
Ёзге уа Джерни тюбюнден
Къара суу чыгъыб теренден,
Къобанны тазалаб барыучанды.
Анам, джашынг да алайды,
Джашауу шоркъа суулайды:
Тычлыкъсызды хаман, гузабады.
Аз да джунчууу болса уа,
Джолуна кирчик къонса уа,
Сени джыламугъунг тазалайды.

АЙРЫЛЫКЪ

Бир ёзенде тууб, биз
Сездик джуртну джылыуун,
Экибиз да эштгенбиз
Шоркъа сууну белляуун.

Джолубуз а джашауда
Бек тюрлюдю, джырчады.
Къарайма да, иннет да
Экибизде бирчады.

Ёнге, джаным, узалыб
Джеталмайма мен сеннге:
Бек узакъды арабыз,
Къачмасанг да сен кенгиге.

Ол биз туугъан ёзенни
Эки джаны таулача,
Айрылыкъны сынайбыз,
Чек салыныб тургъанча.

ЁТГЮР КЪУШ БЛА ШАЙТАН ДЖЕЛ

(Баллада)

О рун ишлеб бир къаяны башында,
Таб джеринде, ёресыман ташында,
Бир Ётгюр къуш джашай эди ёмюрю,
Хаман толуб этген ашхы нюзюрю.
Кюнден кюннге ёсюб аны къарыуу,
Учууунда болмай эди арыуу.
Эртден сайын къая башда кёрюнюб,
Эркин солуб, къаны ойнаб, керилиб,
Чууакъ кёкге чыгъа эди силкиниб,
Мийкликге бара эди, тин кириб.
Сора, къонуб кеси суйген тёппеге,
Къарай эди чексиз узакъ кёклеге,
Кюн тиерин сакълай эди алайда,
Къуш тилинде айта-айта орайда.
Къараса уа алтын кюнню таягъы,
Окъа кийиб тауну бугъой джаягъы,
Дуу джанышыб ауушланы къарлары,
Джарый элле ёзенлени тарлары.
Джыйын болуб, тенгле кёкге чыжъгъанлай,
Тизилишиб, бирден къанат къакъгъанлай,

Етгюр кѳуш да, таукел силке кѳанатын,
Джыйнына келе эди огѳартын.
Тау хауада джюзе эди садакѳлай,
Адегича, туугѳан джерин ийнакѳлай.
Тюбюнде уа — джити кѳарлы аркѳала,
Езенледе чыммакѳ кѳайнай шоркѳала,
Акѳ булутла, джелле тарай, чагѳыла,
Тау башлагѳа сырѳалача тагѳыла,
Гокка ханслы тау джайлыкѳла кюйюзлей,
Эрденнгиде толкѳунлана тенгизлей,
Аяз чайкѳай бурмаларын чегетни —
Кѳрмез эдинг аны кибик келбетни!
Джюрегине сыйынмайын кѳууанчы,
Чырт болмайын джуртдан сора джубанчы,
Тенглерини арасында ол былай
Ойнай эди, джурт татыну ангылай.

Ол насыбха, аллай уллу кѳууанчха
Кѳайгѳы салат узакѳдан бир кѳаранчха.
Аны таба кѳуш сескекли кѳарайды,
Арабин, бу незатды деб, марайды.
Джити кѳюю олсагѳатдан кѳреди:
Бир Шайтан джел джурту таба келеди,
Ол келеди, кѳаб-кѳаралыб, бурулуб,
Боран эте, бир сызгѳыра, бир улуб.
Ол келеди кюн батычу джанындан,
Букѳусу да кѳалын бола кѳалындан.

Сибиреди тюшген затны аллына,
Урчукъ кибик бурулады, алына...
Ким туралыр джурт байлыгъын сибирте,
Шайтан джелге ёлюм букъу ийирте!
Ата джурту джанды, къанды хар къушха,
Ол хазырды аны ючюн урушха!
Къуугъун бериб, къушла бары, джыйылыб,
Эрлай ёрге чыгъадыла, джайылыб,
Тул-тубанча, саулай кёкню къаралта,
Шайтан джелни басадыла, таралта.
Ётгюр къуш да, шыб деб джетиб болушха,
Баш атады тамам къыйын согъушха.
Ёхтемлениб, джел ичине джол джырыб,
Тулпар кибик сермешеди, къычырыб.
Ма, Шайтан джел, кюрешюде тёзалмай,
Бойсунады, къарыууна базалмай.
Ууатылыб, чорт юзюлюб ёзеги,
Сау къалады аны джангыз джетеги.
Ол къачаргъа болгъан кючюн салады,
Сакъат къушну тузагъына алады.
Сора, аны буруб-буруб тёгерек,
Угулады, къара кёктюн тёнгереб.
Бир заманда къушну джерге иеди,
Ол хариб да ташча келиб тиеди.
Кючлю ауруб, хахай-сыйыт этеди,
Ёкюннгенден бек аманнга джетеди.
Кёз ачады, ачыса да джарасы,

Къараса уа — аллай затха къарасын:
Тегерегин къара таула къуршалаб,
Буруу болуб турадыла, тик къараб.
Баш джанын да шайтан джелни джетеги
Къоруулайды, джайыб къара этегин.
«Атханма деб тура болур чунгургъа,
Чыгъар джери чырт болмагъан уругъа.
Тохта, тохта, кѣргюзтюрге мен санга», —
Деб тебеди джаралы къуш душманнга.
Къарыу джыйыб, къыйынлыкъ бла эрише,
Къанатларын кѣлтюрюрге кюреше,
Турама деб, къобалмайын джыгъыла,
Тамагына ачыу джуммакъ тыгъыла,
Термиледи, баууру бла сюркеле,
Къарыусузду, джараладан къан келе.
Джуртундача, дарман хансла табалмай,
Бек джарсыйды, сакъаты сау болалмай.
Дерт алыргъа ёчюкдюре ол кесин,
Кюрешеди саулай кюнюн-кечесин.
Саулукъ, кюч да табдырады ёхтемлик,
Къанатларын кѣлтюртеди ётгюрлюк.
Ол башлайды учуб-учуб акъыртын,
Эрши къарай Шайтан джелге джашыртын.
Кюч джыяды, учуунда илене,
Къанлы джаугъа хыршылана, билене.
Шайтан джел а, аны учуб кѣргенлей,
Сѣлешеди тамам «татлы нѣгерлей»:

«А, турдунгму, Етгюр кьушчукъ, сен ёрге.
Джарарыкъса манга джигит нёгерге,
Тохта, кьушчукъ, тохта, джаным, бир кесек,
Биз, биригиб, уруш этиб тебресек,
Хорламланы кьатлаб-кьатлаб алырбыз,
Кёб джуртлагъа шайтан оноу салырбыз.
Сен батарса бир зауукълу джашаугъа,
Тюз бойнунга дери терен ашаугъа.
Бусагъатда ойна ма бу джуртлада,
Манга туура ма бу къара сыртлада», —
Деб тутады тузагъында биягъы,
Къуш да турад, къаты тиреб аягъын.

Къусдурурча, эршидиле джел джуртла:
Джюзедиле кёкде къара булутла,
Ойнамайды тауда кюнню таягъы,
Ышармайды тау тёппени джаягъы,
Къуш кёрмейди бу таулада мийikle,
Джуртундача, ойнамайла кийикле.
Джокъду мында къуш суйгенча чууакъ кёк,
Ол суйгенча чууакъ эм да узакъ кёк.
Джокъду мында силжинирча анга кёк,
Керилмейди, джуртундача, кёкюрек...
«Огъай, огъай! Туугъан джуртум игиди!
Хар неге да мени джуртум юлгюдю!
Джерин сатхан болмайды, бил, къушлада,
Бизни кибик, джуртха керти джашлада!» —

Деб, кычырыб Шайтан джелге-мурдаргъа,
Хазырланды кыыйнлыкъны хорларгъа...
Кёк чегетли сейир тауда джашагъан,
Дарман суу бла татлы кёгет ашагъан,
Шоркъа сууну тауушуна юреннген,
Ойнай-ойнай, чууакъ кёкде иленнген
Турмаз эди башха джуртда ёмюрде,
Шайтан джелни зор джашаулу джеринде! —
Кёкге чынгаб, къанатларын къакъгъанлай,
Ол башлады ёрге чыгыб садакълай.
Аны кёрюб, Шайтан джелни джетеги
Ийди ызындан боранлагъан этегин.
Умут этди Ётгюр къушну тыяргъа,
Биягъынлай къанатларын бууаргъа.
Ёзге сёнгмез, сёнгмез къушну къарыуу!—
Чачуу-къучуу болуб джелни бурууу,
Ол хауагъа тамам мийик ёрледи,
Джурту таба кёкню сызыб тебреди.
Кёб сууланы, кёб джерлени юсю бла
Ётуб келди къайнаб тургъан кюцю бла.

Кюч кюшулду Ата джуртун кёргенлей,
Келиб аны кыыйырына киргенлей:
Тау башлада къанат джайыб, керилиб,
Ма, къарайды, бойнун созуб, ийилиб.
Орнун кёрюб, ол къууанчдан толады.
Ийнанмайын, алджагъанча болады.

«Тюш болурму?»... — деб сорады, джангыла,
Тансыкъ ала, силкинеди аллына.
Аллында уа — аны суйген джерлери,
Алджамайла къушну джити кѣзлери!

Тюрлю-тюрлю ёзен, къулакъ сызгала,
Аяз къагъа, чегет булчукъ къозгала,
Къулакъ суула, тогъай-тогъай бюгюлюб,
Къайнайдыла, джаргъа-таргъа кѣмюлюб...
Къушха къайтыб ол биягъы джубанчы,
Сыйырмайды джюрегине къууанчы.
Кѣкге чыгъыб, ары-бери джюзеди,
Хар джиги да уллу насыб сезеди.

Алтын кюн а, нюрю кѣзню къамата,
Тау башлада таякъларын ойната,
Джитилени дуу-джарыта тиеди,
Къарлы аркъа кюмюш чепкен киеди.

Кюн, ышартыб кенг таулары барын да,
Ийнакълайды ёзенлени тарын да.
Ойнайдыла кѣкде къушла, сюзюлюб,
Мийикликге барадыла, тизилиб.

Ехтем уча, къарыу кириб санлагъа,
Ётгюр къуш да къошулду да алагъа,
Алгъын кибик, эркин солуб кѣкюрек,
Джолу болду ол биягъы чууакъ кѣк!

Мен джазама муну ётгюр кѳушлагѳа —
Тузакѳлыкѳны хорлаб чыкѳгѳан джашлагѳа,
Ата джуртун башха джуртха сатмайын,
Хорлам ючюн кюрешуню атмайын,
Джуртун излеб, анга кѳайтыб келгеннге,
Насыбыны башын джуртда кѳргеннге.
Инсан тюлдю Ата джуртун тас этген,
Хорланмайды тюзлюк ючюн кюрешген!

КЪАЙТМАДЫЛА

(Ёксю э джашны сёзю)

Ачы кюнле, ауур кюнле
Келтирди да къазауат,
Алгын кибики, ойнай-кюле,
Уруналмад джамагъат.

Джолгъа чыкъды мени атам,
Къанлы душман ёлсюн деб,
Арбазына урлукъ атды,
Мен келирге ёссюн деб.

Ачы кюнле, ауур кюнле
Тёзалмазча болдула,
Нюр тёгюучю бет тюрсюнле
Танымазча онгдула.

Апам, къачыб душманладан,
Тебреди да узакъгъа,
Къобан сууну шоркъалары
Кюу этдиле ол затха.

Джарлы анам, урлукъ сала
Ол биягъы арбазгъа:
«Ёсюб турсун, — деди, — бала,
Биз къайгыргъа Кавказгъа».

Ачы кюнле, ауур кюнле
Кёб оздула дагъыда,
Ол кюнлени бар эдиле
Къаб-къарасы, агъы да .

Сора душман, кёрге кириб,
Хорлам келди джуртума,
Таякъларын кеннге кериб,
Кюн да тийди джуртума!

Къайтдым мен да эски юйлеге —
Ол биягъы арбазгъа..
Айхай, тенгле, атам, анам
Къайтмадыла Кавказгъа.

Ала салгъан эки терек
Барадыла ёсгенлей,
Кеслери уа.. къайтмадыла..
Мени къоюб ёксюзлей.

Терекле да, мен да бирге
Ёсюм алыб барабыз,
Ёзге энтда ашланады
Уруш салгъан джарабыз.

Эй, адамла, татлы тенгле,
Тынгылагъыз ёксюзге:
Ачы кюнле, ауур кюнле
Келмесинле чырт бизге.

Ата, ана орнуна да
Къалмасынла терекле,
Бирге урсунла ата-бала,
Ана-бала джюрекле!

МЕНИ ДЖЫРЫМ

(Джыр)

Д жаш джюрегимден чыккыган джарыккы джырым,
Иеме сени халкыгга саугагга,
Сен болгган джерде болсун насыб джылыу,
Къууанчыны тедже хар бир адамгга.

Бушууу болгган бирез солушурча,
Сен джара, джырым, аны джанына;
Ишлей тургганнга иште болушурча,
Тирилик берчи аны санына.

Булбул макъамгга ушаб, татлы джырым,
Сен эт тылмачлыккы эки суйгеннге,
Кюн таякылача, джарыккы этиб джолун,
Болуш аллына атлаб келгеннге.

Тенгин-джуууггун сакылаб тургганлагга
Сен, джарыккы джырым, суйюмчюлюк бол,
Рахат джашауну суйген адамлагга
Сен чууаккы кекке кегюрчюнчюк бол!

БОРЧЛУМА

Борчум джокъду кишиге
Деб, ёмюрде къууанмам,
Ырысхымы халкъымдан
Бир заманда къызгъанмам.

Мени ырысхым—назмумду,
Тюзлюк суйген сёзюмдю,
Аманны тюл, игини
Сайла деген сезимди.

Хар адамны меннгеча,
Барды борчум хар кимге:
Тырмашама огъур сёз
Айталсам деб мен сизге.

Насыблыма ол сёзюм
Джюреклеге орналса,
Бир кёзюуде, бир чакъда
Сизгё нёгер болалса.

БАШЛАРЫ

Нюзюрюм	3
Джашау	4
Фахму	7
Унутма	9
Шоркъа суучукъ	10
Анагъа	11
Эсибизге саладыла	12
Къарт бла джыр	14
Поэт ёлсе	15
Сагъышым	17
Къыл къобуз	19
Эштемисе джырымы	21
Сакъла (Джыр)	22
Елюмсюз (Баллада)	23
Излемезсе сен тылмач	30
Джашынг да алайды	31
Айрылыкъ	32
Етгюр къуш бла Шайтан джел (Баллада)	33
Къайтмадыла	41
Мени джырым (Джыр)	44
Борчлума	45

Джаубаев Хусей Мухаджирович

МОЯ МЕЧТА

Стихи на карачаевском языке

Редактор Н. М. Кагиева.
Художник Н. М. Панасюк.
Художественный редактор Д. Х. Кубанов.
Технический редактор Г. М. Потькалова.
Корректор Р. А. Гочияева.

Тем. план 1966 г. № 11.
Сдано в набор 8-12-1965 г.
Подписано к печати 15-9-1966 г.
Формат 60x92 $\frac{1}{32}$. Печ. л. 1,5.
Уч-изд. л. 1,27. Заказ 5524.
Тираж 1000 экз. ВУ 32136.
Цена 6 коп.

Ставропольское
книжное издательство,
Черкесская типография,
Черкесск,
1966 г.
Первомайская, 47

